

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 7 Nr. 127, 2012

Revidert og utvidet skjøtselsplan for Melåshøgden og Landsverk.

Gjerstad kommune, Aust-Agder.

Ellen Svalheim

Bioforsk Midt-Norge, Kvithamar

<i>Tittel/Title:</i> Revidert og utvidet skjøtselsplan for Melåshøgdene og Landsverk, Gjerstad kommune, Aust-Agder.
<i>Forfatter(e)/Author(s):</i> Ellen Svalheim

<i>Dato/Date:</i> 10.10.12	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 1310215	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 7 (127) 2012	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-00977-1	<i>Antall sider:</i> 25	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i>

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Aust-Agder, landbruk	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Lisbeth S. Kismul
---	---

<i>Stikkord/Keywords:</i> Artsrik slåttemark, styvingstrær, kulturlandskap, skjøtselsplan Species rich hay-meadow, pollards, cultural landscape, management plan.	<i>Fagområde/Field of work:</i> Kulturlandskap Cultural landscape
---	---

Sammendrag:
 De tre eiendommene på Melåshøgdene og Landsverk er naboeiendommer. To av disse Melås, Der fremme (gnr 17 bnr 9) og Landsverk (gnr 18, bnr 1) fikk utarbeid skjøtselsplan i 2007. Dette arealet har fått revidert skjøtselsplan. I 2011 ble en større naturtyperlokaltet med hagemark avgrenset på Høgås under Melås, Sørgarden (gnr 17 bnr 5). Denne lokaliteten inkluderes i denne skjøtselsplanen. På Landsverk og Melåseiendommene er det betydelige verdier mht kulturavhengig biomangfold. Det finnes verdifull slåttemark, lauveng, naturbeitemark og hagemark innen eiendommene. Spesielt finnes det mange gamle styvingstrær i området, flere av disse skjottes i dag. Totalt er det avgrenset tre naturtyperlokalteter innen skjøtselsplanområdet. Alle er gitt verdien A- svært viktig. Skjøtselsplanområdet har totalt tre grunneiere.

<i>Land/Country:</i>	Norge/Norway
<i>Fylke/County:</i>	Aust-Agder
<i>Kommune/Municipality:</i>	Gjerstad
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Melåshøgdene og Landsverk

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Knut Anders Hovstad (sign.)
 forskningsleder kulturlandskap

Forsker Ellen Svalheim (sign.)

Innhold

Innhold.....	1
A. Generell del	2
Generell info om artsrik slåttemark/lauveng og styvingstrær	2
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering	2
Skjøtselsplanområdet.....	5
Tidligere kartlegginger	5
Avgrensa verdifulle naturtyper innen skjøtselsplanområdet	6
B. Spesiell del:	8
Søkbare egenskaper (for Naturbase)	8
Områdebeskrivelse	9
Skjøtselsplan	12
Bilder 17	
Kilder 23	

A. Generell del

Skjøtselsplanområdet Landsverk- Melåshøgdene inneholder bl.a. artsrik slåttemark og en rekke gamle styvingstrær. Flere av områdene på Melåshøgdene har tidligere vært skjøttet som lauveng, dvs slåttemark spredt tresatt med styvingstrær. Dette er bl.a. tilfelle i bakkene ned fra Melåshøgdene, og i den nylig kartlagte lokaliteten Høgås. Denne siste er imidlertid preget av flere tiårs gjengroing, og en antar at slåttene opphørte her før krigen.

Slåttemark og lauveng har fått status som utvalgt naturtype og har fått utarbeid egen handlingsplan (se <http://www.dirnat.no/>). Dette fordi disse i dag er trua naturtyper. Siden det finnes et betydelig antall styvingstrær, samt artsrik slåttemark og tidligere lauveng innen planområdet, presenteres det nedenfor generell informasjon om disse naturtypene og naturelementene.

Generell info om artsrik slåttemark/lauveng og styvingstrær

Slåttemark er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt artsrik natureng, er generelt slåttemark som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemark stor betydning for mange truede beitemarksopper. Slåttemark kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har de høyest arts mangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

Lauvenger er slåttemark tresatt med styvingstrær. De gamle kylla trærne huser gjerne et rikt biologisk mangfold. Flere sjeldne insektsarter er knyttet til disse trærne, som gjerne blir eldre enn hva de ville blitt ved naturlig vekst. Lauvingstrær står ofte solfylt til, og det gjør dem til en spesiell, rik biotop for epifytter som er vedboende arter innen lav, sopp og moser. Også flaggermus og fugl er også knyttet til slike gamle trær. Lauvingstrær kan fungere som refugier eller erstatningsbiotoper for planter og dyr som for lengst har mistet sine opprinnelige biotoper.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering

Skjøtsel slåttemark

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent!

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes ev. hesjes før det fjernes. I tillegg til at en får tørt og godt hø, er bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har slåtte-/lauvengene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermarihånd er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering slåttemark/lauveng

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle kylla trær må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egne steder, eller frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedenfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre sommere må de døde trea fjernes.

Skal området slås etterskuddsvis må stubber kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjødukt eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder.

Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

Naturbeite/hagemark:

Skal restaurert område brukes som naturbeite eller hagemark (tresatt beite) gjelder mye av de samme prinsippene som for slåttemark (jf over). En trenger imidlertid ikke å være så nøye med lav stubbing da området ikke skal slås etterskuddsvis. Men vær obs at dyra kan skade seg på spisse oppstikkende greiner og små stubber, så god rydding lønner seg.

Ved beiting som eneste skjøtselsmetode etter gjenåpning må en regne med en del tid til etterrydding av oppslag og kratt som dyrene vraker. Dette bør ryddes manuelt med jevne mellomrom de påfølgende årene. Innen avgrensa naturtypelokaliteter anbefales ikke bruk av glyfosat eller Rondup.

Restaurering styvingstrær:

Når tidligere kylla/lauva trær får overvokste, store kroner forflyttes tyngdepunktet oppover og trærne blir mer utsatt for vindfelling. Spesielt utsatt for å bikke over er lauvingstrær i lier og hellende terreng.

I en lauveng eller hagemark hvor trærne har blitt holdt i hevd ved lauving, er det vanlig at en kyller et visst antall av trærne hvert år, slik at en over en 5-8 års periode har kylla alle. Det vil si at ingen trær har ei krone som er eldre enn 5-8 år avhengig av omløpstiden.

Når de store kronene er fjernet vil lystilgangen til bakken øke og det er stor sannsynlighet for at en får oppslag av bringebær, brennesle og diverse lauvtrær i undervegetasjonen de første årene. Det må derfor foretas rydding av oppslag etter restaureringen av lauvingstrærne. Det er meget viktig og helt avgjørende at en har mulighet til å sette på godt med beitedyr eller igangsette slått etterfølgende vekstsesong etter rydding. Slik at gjengroingsartene hindres i å ta overhånd.

Erfaringsvis går det fint å skjære almetrær, lindetrær, asketrær og seljetrær tilbake til gammelt kyllingsmerke selv om det er 50-60 år siden sist trærne ble lauvet. Skal en restaurere kylla eik og bjørk bør en imidlertid ta en rekke forhåndsregler, bl.a. med å sette igjen livkvister.

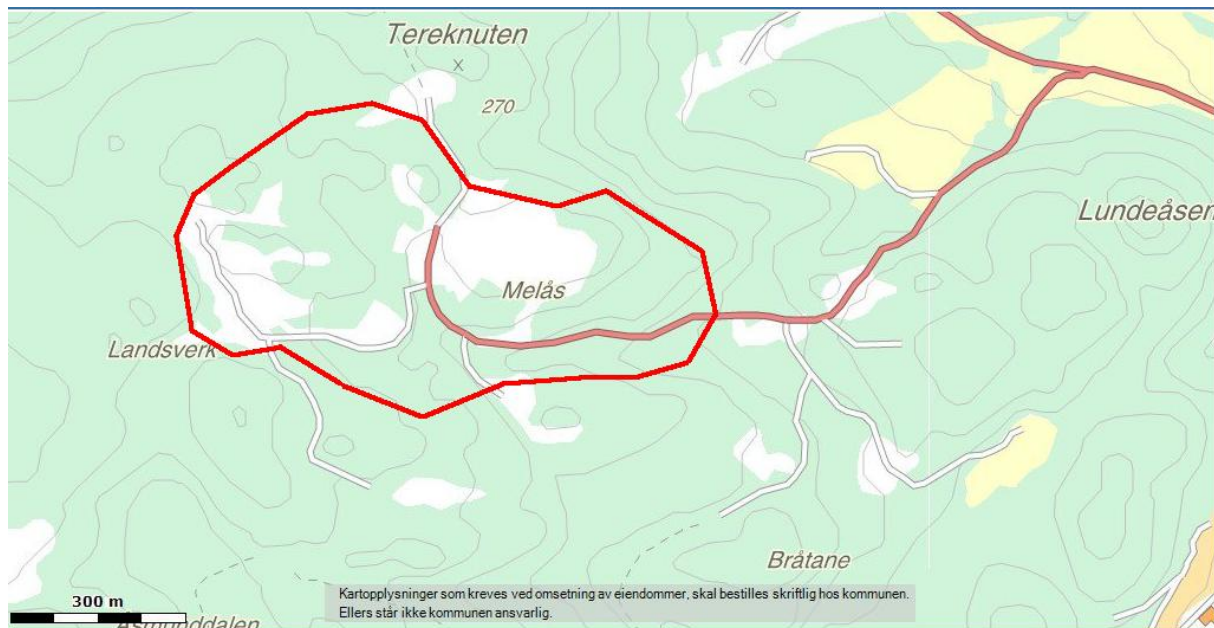
Restaurering i gjengrodde lokaliteter bør utføres vinterstid med frost i bakken, slik at en i minst mulig grad ødelegger vegetasjonsdekket. Videre bør sterk tilbakeskjæring/restaurering av selve trærne også foregå på seinvinteren mens trærne ennå er i dvale. En bør imidlertid unngå tilbakeskjæring i kraftige kuldeperioder.

Generelt bør restaurering av styvingstrær gjennomføres av folk som har fått opplæring eller som allerede kan slikt arbeid; blant annet håndtere motorsag i høyden og lage fellespor slik at barken ikke fliser.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNs hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Skjøtselsplanområdet

Skjøtselsplanområdet Landsverk- Melåshøgden er avgrenset på kartet nedenfor, se Figur 1.

Figur 1. Skjøtselsplanområdet Landsverk- Melåshøgden, Gjerstad kommune, Aust-Agder. Skjøtselsplanområdet er på i overkant 250 dekar og omfatter areal innenfor eiendommene Melås- Der fremme (gnr 17 bnr 9), Melås-Sørgarden (gnr 17 bnr 5) og Landsverk (gnr 18, bnr 1). Kartet er hentet fra Gjerstad kommunes hjemmeside.

Tidligere kartlegginger

Det har vært utført registrering av kulturlandskapsverdiene på Landsverk og Melås flere ganger. Under Nasjonal kartlegging i 1994 (Puschmann & Eriksen 1994) ble Melåshøgden (inkl. mye av Landsverk) vurdert til å være et spesielt verneverdig kulturlandskap. Området ble gitt vurderingene; stor prioritering for forvaltning, interessant kulturhistorisk og svært interessant botanisk-økologisk, se Naturbase; KF00000112: <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/asp/faktaark.asp?iid=KF00000112>

I 2003 ble det gjennomført Naturtypekartlegging på lokalitetene (Bjørnstad, J.R. 2003). Det ble da avgrenset to lokaliteter bl.a. en slåttemarkslokalitet på Landsverk og en naturbeitelokalitet på Melås. Området er også kartlagt i forbindelse med Genressursutvalget for planter sin kartlegging av gamle enger og beiter i 2004 (Svalheim 2005) og ved Direktoratet for Naturforvaltning sin supplerende kartlegging i 2004. Landsverk ligger pr 2012 inne i Naturbase som en A-svært verdifull slåttemarkslokalitet, BN00037522, på 15 daa, og Melås, BN00015471, ligger inne som A-svært viktig naturbeitemark på 45 daa.

Den 29. september 2011 registrerte Harald Bratli (NINA) John Bjarne Jordal epifytter i dalføret ved Høgås, sør for gårdsveien inn i grenda. De avgrenset da en A-lokalitet med hagemark som inneholdt flere grove styvingstrær. Resultatene fra denne registreringen er tatt med i denne skjøtselsplanen. Skjøtselsplanarbeidet har pågått i ett års tid, og planområdet har blitt utvidet i prosessen. Det har blitt gjennomført befaringer i området; 18. august og 12. oktober i 2011, samt 13. juli og 12. september i 2012.

Avgrensa verdifulle naturtyper innen skjøtelsesplanområdet

Totalt huser skjøtelsesplanområdet flere naturtyper som naturbeitemark, slåttemark, fukteng, gammel lauveng, hagemark og beiteskog. Det finnes slåttemark, naturbeitemarker og styvingstrær som holdes i hevd i dag ved slått, beiting og kylling. Fuktighetsgradient varierer fra våt mark til tørreng.

Deler av avgrensa naturtyper har stedvis, på flatere areal, tidligere vært dyrket og gjødslet. Dette kan en se på feltskiktet, som i disse områdene er mindre artsrikt. Bl.a. ble noe av dagens avgrensa enger på Landsverk fulldyrket inntil 1970-tallet, og bakkene på Melås under alle lauvingstrærne er blitt forsiktig gjødslet med kunstgjødsel fram til forrige skjøtelsesplan ble utformet i 2007. Men det finnes og areal/kantsoner som har minimalt blitt utsatt for gjødsling og dyrking og disse er i dag de mest artsrike.

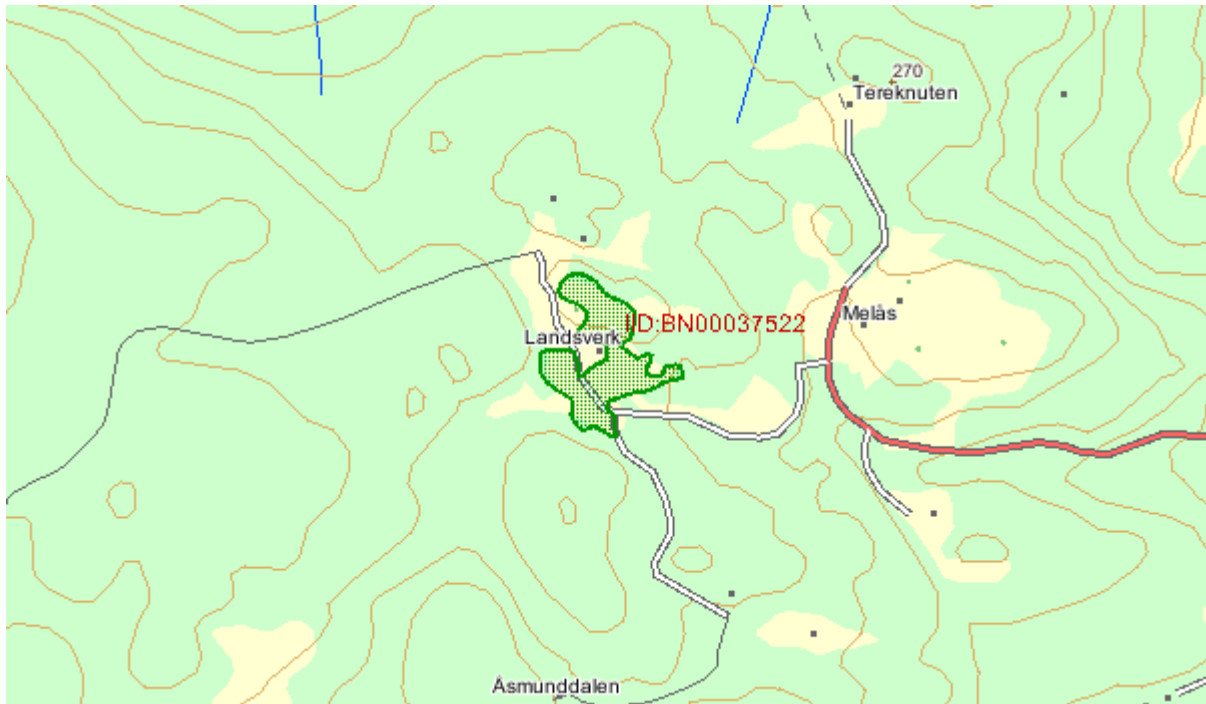
Det er avgrenset tre verdifulle naturtyper innen skjøtelsesplanområdet Landsverk- Melåshøgdene, og er å finne i Direktoratet for naturforvaltning sin Naturbase (med unntak av lok. 3. som snart legges inn).

- 1) BN00015471, Melås, Naturbeitemark, A-svært viktig, 45 daa. Lokaliteten er foreslått utvidet¹, se rød strek, slik at beiteområdet med styvingstrær på Sørgarden (gnr/bnr 17/5) blir inkludert.
- 2) BN 00037522, Landsverk. Slåttemark, A-”svært viktig, 15 daa.
- 3) Den tredje lokaliteten ble registrert i 2011 og er ikke lagt inn i Naturbase ennå. For avgrensning av lokalitetene se Figur 2 og #.

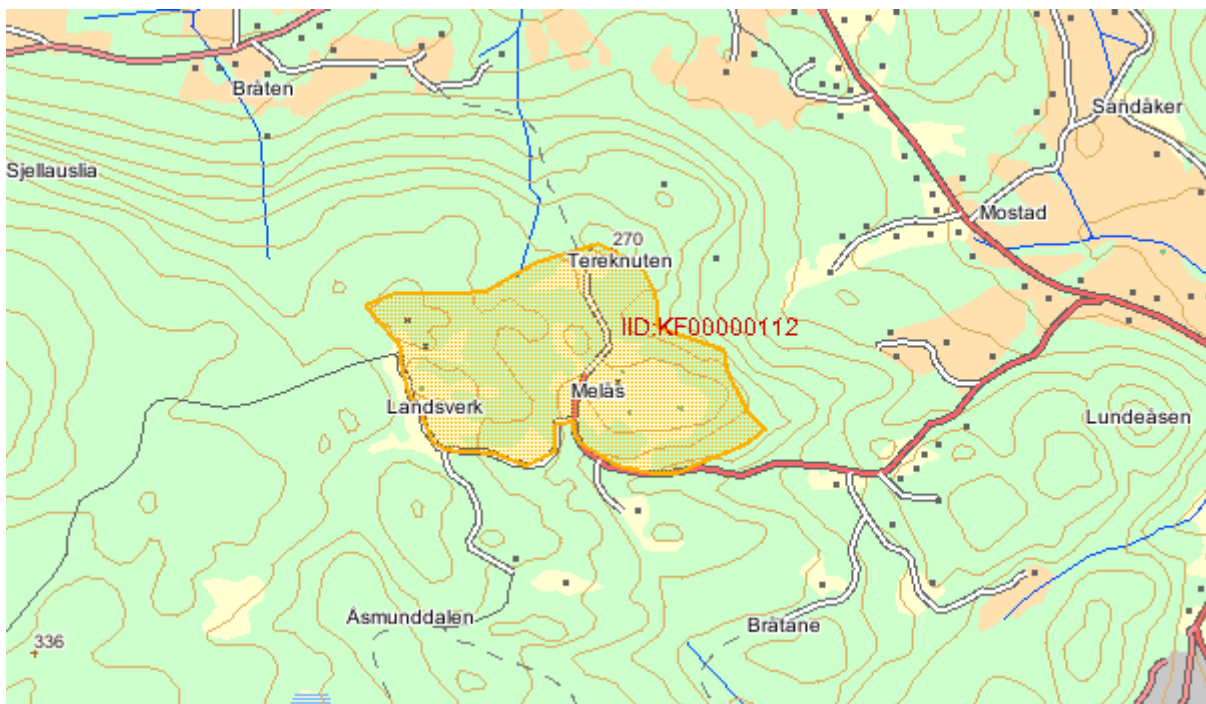
Figur 2. Avgrensning av de tre naturtypelokalitetene innen skjøtelsesplanområdet. BN 00015471 Melås, 45 daa, er lagt inn som D04 naturbeitemark, denne er foreslått utvidet mot nord, se rød strek. BN00037522 Landsverk, 15 daa, er D01 slåttemark. NB: Gammelt polygon må fjernes fra Naturbase! For gjeldende polygon se Figur 3 nedenfor. Ny hagemarkslokalitet kartlagt i 2011 er ennå ikke innlagt i Naturbase. Denne vises med blå avgrensning. Alle lokalitetene er gitt verdi A-”svært viktig. Kart er hentet fra GISlink.

¹ Bratli & Jordal 2012.

Figur 3. Avgrensning av slåttemarkslokalitet BN 00037522 på Landsverk. Lokaliteten er gitt verdi A-”svært viktig og er på 15 daa. Kart er hentet fra Naturbase.

I tillegg er store deler av Landsverk og Melås avgrenset som spesielt verneverdig kulturlandskap og er å finne i Naturbase med lokaliteten KF00000112, Melås / Melåshøydene, se Fig 4.

Figur 4. Avgrensning av kulturlandskapslokalitet KF 00000112 Melåshøydene. Kart er hentet fra Naturbase.

I spesiell del, B. går beskrives de tre avgrensa verdifulle naturtypene nærmere mht artsinventar og utforming. Videre gis konkrete skjøtselråd for naturtypene og omkringliggende skjøtselplanareal:

B. Spesiell del:

Søkbare egenskaper (for Naturbase)

*Navn på lokalitetene Landsverk, Melås og Høgås		*Kommune Gjerstad		*Områdenr.			
ID i Naturbase Landsverk, BN 00037522 Melås, BN00015471 Høgås (ny)		*Registrert i felt av: Delvis re-registrering foretatt av Ellen Svalheim på Melåshøgdenene og Landsverk i forb. m skjøtselsplanprosessen .		*Dato: 18.08.11 og 12.10.11 13.07.12 og 12.09.12			
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Puschmann & Eriksen 1994; Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap Bjørnstad, J.R. 2003. Naturtypekartlegging i Gjerstad Svalheim 2005. Faktaark fra Melås og Landsverk i: Kartlegging av eng- og beitevekster i Aust-Agder. Svalheim 2007. Skjøtselsplan for Melås. Svalheim 2007. Skjøtselsplan for Landsverk Harald Bratli (NINA) og John Bjarne Jordal, befarings 29. sept.2011, se rapport Bratli & Jordal 2012. Høstingsskog og styvingstrær i Norge med vekt på alm, ask og lind. Utbredelse, artsmangfold og supplerende kartlegging i 2011.				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:			
*Hovednaturtype: Landsverk, BN 00037522: D01 Slåttemark, delvis restaurert og delvis i god hevd. Melås, BN00015471: kartlagt som D04 Naturbeitemark, men fram til 1955 D17 Lauveng. Høgås, ny avgrenset lok: Kartlagt som D05 hagemark, men fram til ca sist krig D17 Lauveng, brukt som hagemark etter dette, ute av drift fra ca 1950-tallet.			Utforminger: Landsverk, BN 00037522: Frisk fattigeng (Engkvein-rødsvingel-gulakseng), utforming D0104 /veg.type G4 (jf Fremstad 1997) B01 Bergknaus, Utforming B0102/Tørrbergvegetasjon, F3c (jf Fremstad 1997) Melås, BN00015471: frisk/tørr middels baserike eng (G7 jfr. Fremstad 1997) utforming D0407/D0107. Høgås: hagemark med edellauvtrær				
*Verdi (A, B, C): Alle tre lokalitetene har verdi A-svært viktig		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Kart fra skjøtselsplan 2007, bilder, se vedlegg					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: G4,G7, F3c,	
< 20 m	X	God	x	Slått	x		Torvtekt
20 - 50 m		Svak		Beite	x		Brenning
50-100 m		Ingen		Pløying			Park/hagestell
> 100 m		Gjengrodd	x	Gjødsling			
		Dårlig		Lauving	x		

Områdebeskrivelse

INNLEDNING

Skjøtselsplanområdet har tre grunneiere, på Landsverk; Gunvor Landsverk (gnr/bnr 18/1), på Melås Der fremme; Gidske Hauge og Tom Jacobsen (gnr/bnr 17/9) og på Melås -Sørgarden; Halvor Landsverk (gnr/bnr 17/5). Det ble utarbeidet egne skjøtselsplaner for Landsverk og Melås i 2007 (Svalheim 2007). Tiltakene har nå pågått i fem år og Fylkesmannen og Gjerstad kommune ønsket å få utarbeidet en revidert skjøtselsplan som samlet omhandler avgrensede naturtyper på både Landsverk, Melås samt kartlagt og avgrenset høstingsskog (Bratli & Jordal 2012.). Melås og Landsverk er et av de prioriterte områdene i Gjerstad kommune, innen Regionalt miljøprogram; RMP.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Sørlandets skogs- og lavlandsbygder. Skjøtselsplanområdet ligger sør- til sørvestvendt i lia mellom Myråsen og Gjerstad kirkebygd, ca 1-1,5 km vest for Gjerstad kommunesenter. Lokalitet med avgrenset hagemark ligger dels østvendt i et lite bekke drag sør for Melåshøgden, nord for Høgås og Trevoll, rett på nedsiden av gårdsveien til Melås/Landsverk.

Berggrunnen består av gabbro/amfibolitt, samt noe monzonitt/ kvartsmonzonitt på høydene i nord. Tynt morenedekke, på høydene er det bart fjell i dagen. Området ligger på overgangen mellom boreonemoral og sørboreal vegetasjonssone (BN/SB) og dessuten i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2).

ARTSMANGFOLD:

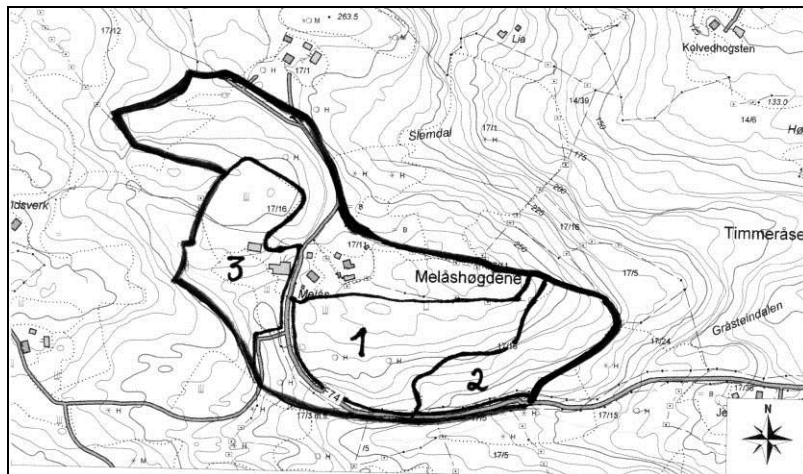
Landsverk, BN 00037522: Området ble delt inn i skjøtselsområder i 2007, se Figur 6. Stauakra, delområde 1: Her er engvegetasjonen godt utviklet og område preges av en tørr G7-eng, bl.a ble følgende registrert i 2011; tjæreblom, prikkperikum, dunhavre, firkantperikum, tirilltunge, smalkjempe, rødknapp, hårsveve, ryllik, rød- og hvitkløver, blåklokke, skogstorknebb, tveskjeggveronika, legeveronika, engsoleie, småsyre, markjordbær, stedvis er det mye engsyre, prestekrage og følblom. Det ble også registrert den forvilla hageplanten gravbergknapp på grunnlendte områder sammen med bitterbergknapp. Fjøshaug, delområde 2.: Engvegetasjonen i dette området har utviklet seg på en god måte siden 2007. Det er mindre av problemlanta hagelupin, og det ble registrert lite oppslag og forfall i 2011/2012. Her vokser nå mange av de samme artene som på Stauakra men enda er noe fattigere og er nærmere G4 enn G7. I tillegg er bergknaus/ tørrbakkeelementet framtrepende med smørbukk, stemor, småsyre, bitterbergknapp (F3c). Bastaujordet, delområde 3.: Her har enda mer fuktengpreg med arter som krypsoleie, engsoleie, myrfiol, engkarse, marikåpe-arter, skogstorknebb, gulskolm, fuglevikke, gjerdevikke. Stedvis preget av forfallsarter som mjørdurt, løvetann og hundekjeks. Det ville vært fint å fått etterbeitet arealet, da mye daugras blir liggende over å gjødsler enda neste vekstsesong. På tørrere areal vokste mange av de samme artene som på Fjøshaug, og på grunnlendte areal vokser tjæreblom, småbergknapp og jonsokkoll. Også her vokste hageplanten gravbergknapp sammen med forvilla busker av rødhyll. I veikanten ble det registrert kattost. Delområde 4a/b: Også disse arealene var i bedre tilstand nå sammenlignet med 2007, spesielt gjelder dette arealene oppe ved den store linda.

Det er om lag 40 trær som kyller hvert 5 år på Landsverk. Disse trærne står rundt om i kulturlandskapet, langs jordekanter og på åkerholmer.

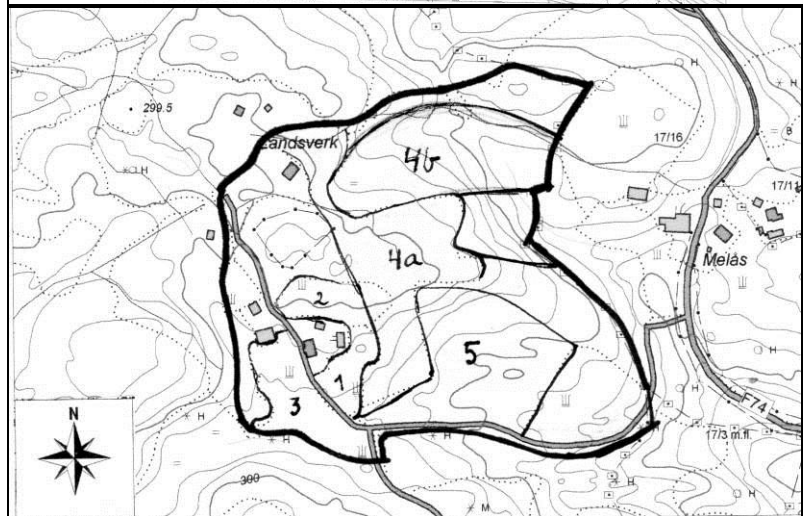
Melås (på Der fremme), BN00015471: Den best utviklede engfloraen finnes i områder som har vært holdt oppe lengst, dvs i område 1. (27 daa) jf. skjøtselsplan, 2007, se Figur 5. Dette feltet består av i overkant av 50 gamle og nyere lauvingstrær som kyller regelmessig. Luvvingstrærne er hovedsakelig alm, men også noe ask. Det finnes også en kylla hagtorn. Enkelte av askene var i 2011 og 2012 i noe dårlig forfatning pga askeskuddsjuke. Foruten kyllingstrærne finnes det et par meget store hagtorner og villapal. Etter at gjødsling opphørte i 2007 (etter råd fra skjøtselsplan 2007) er engfloraen noe mer utbredt og mange av engplantene hadde gode forekomster. Bl.a. ble følgende arter registrert i august 2011 flekkgriseøre, villløk, kransmynte, bergmynte, engknoppurt, gjelkarve, karve, legeveronika, tveskjeggveronika, prestekrage, gullkløver, rød- og hvitkløver, følblom, smalkjempe, tirilltunge, gjerdevikke, fuglevikke, knollerteknapp. Denne vegetasjonen fordelte seg noe flekkvis nedover i lia, på arealer som i mindre grad har vært påvirket av tidligere kunstgjødsling, eller næringssig fra gjenlagte kvisthauger. På tørrere og mer grunnlendte områder vokser bla hårsveve, bitterbergknapp, tjæreblom, tirilltunge og smalkjempe.

Hele område 2 (16 daa, jf Figur 5) er ryddet siden 2007. Her er vegetasjonen fortsatt preget av gjenåpningen og det forekommer mye hundekjeks, løvetann, bringebær, oppslag av osp med mer i kombinasjon med skogsarter og vanlige kant- og engarter. Det finnes også en del gjensatte u-kylla trær her som nå skyter i været innimellom et mindre antall med tidligere kylla trær.

Harald Bratli og John Bjarne Jordal registrerte epifytter på trærne i lokaliteten i september 2011. De fant en rødlisteart og en ny soppart for Norge. De skriver; På styva alm ble det funnet almelundlav *Bacidia rubella*, *Bilimbia sabuletorum*, almelav *Gyalecta ulmi* (NT), vintersprøsopp *Psathyrella cernua*, sprøsopparten *Psathyrella romellii* (det. Leif Ørstadius, Sverige, ny for Norge), ekornmose *Leucodon sciuroides*, almeteppepose *Porella platyphylla* og putehårstjerne *Syntrichia ruralis*.

ARTSMANGFOLD FORTS.:

Figur 5. Skjøtselsplan for Melås, 2007, delte skjøtselsplanområdet inn i følgende områder. Delområde 1. (27 daa) var gjenåpnet og kyllingstrærne her var restaurert i 2007. Delområde 2. (16 daa) var ikke gjenåpnet. Delområde 3. (23 daa) var gjenåpnet. For mer detaljer se Svalheim 2007.

Figur 6. Skjøtselsplan for Landsverk 2007 delte området inn i følgende delområder. Område 1 er Staukra (2 daa), nr 2 er Fjøsahaug (2 daa), nr 3 er Bastaujordet og Nilsesduk (5daa) og 4a /b er delvis gjengrodd innmarksarealer. For mer detaljer se Svalheim 2007.

På Melås- Sørgarden har Halvor Landsverk siden 2011 ryddet og restaurert området oppe på flata med over 30 styvingstrær av ask og alm. Han har også rydda den gamle askealeen med 10 kylla trær i nord. Dette rydda området foreslås nå inkludert i Naturbaselokaliteten BN00015471 (Bratli og Jordal 2012.). Engvegetasjonen i det nnyrydda området var overraskende i god hevd med bl.a. rødknapp, gjelkarve, vill-løk, fuglevikke, gulskolm mm .

Høgås (ny lokalitet, se Figur 2): Følgende er utdrag fra beskrivelse skrevet av Harald Bratli og John Bjarne Jordal. Basert på deres feltarbeid 26.09.2011.

Lokaliteten regnes pr. i dag under tvil å tilhøre naturtypen hagemark, selv om den har grodd igjen en del i senere tid og har et visst skogpreg. Viktige tre- og buskslag var spisslønn, hassel, ask (NT) og alm (NT). Almene og askene er styva og store til svært store i omfang (totalt ca 15 stk), det var flest almer (ca 11 stk), med stammediameter opp til 1,2 meter. Flere var hule. Vegetasjonen var gras- og urterik med lågurtpreg og påvirket av tidligere beiting, men det var stedvis også litt store bregner og innslaget av skogsarter var tydelig.

Artsmangfold: Av planter ble det notert trollbær, hundekjeks, storklokke, liljekonvall, broddtelg, ormetelg, myske, kratthumleblom, fugletelg, blåveis, hårfrytle, skogsalat, gjøkesyre, kranskonvall, teiebær, sanikel, gullris, skogsvinerot, skogstjerneblom, vendelrot, kratffiol og skogfiol. Av lav på styvingstrær ble det bl.a. funnet stor vulkanlav *Acrocordia gemmata*, almelundlav *Bacidia rubella*, klosterlav *Biatoridium monasteriense* (NT), *Bilimbia sabuletorum*, dverggullnål *Chaenotheca brachypoda*, skjellglye *Collema flaccidum*, almelav *Gyalecta ulmi* (NT), bleik skribelav *Opegrapha varia* og blådoggnål *Sclerophora farinacea* (VU). Av sopp på styvingstrær ble det bl.a. funnet skrukkeøre *Auricularia mesenterica* (NT), glimmerblekksopp *Coprinellus micaceus*, almebroddsopp *Hymenochaete ulmicola* (VU), kvistbeger *Hymenoscyphus calyculus*, almekullsopp *Hypoxyylon vogesiacum* (NT), narrepiggopp *Kavinia himantia* (NT), *Lasiobelonium loniceræ*, *Melanomma pulvis-pyrius*, blå barkhette *Mycena pseudocorticola*, vedtraktsopp *Ossicaulis lignatilis* og vintersprøsopp *Psathyrella cernua*. Av moser på styvingstrær ble det bl.a. funnet tepperaggmose *Anomodon longifolius*, kalkraggmose *Anomodon viticulosus*, krypsilkemose *Homalothecium sericeum*, ekornmose *Leucodon sciuroides*, almeteppepose *Porella platyphylla*, broddtråklepose *Pseudoleskeella nervosa* og putehårstjerne *Syntrichia ruralis*. Fremmede arter: Det ble observert litt gran.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Restaurering: Deler av skjøtelsesplanområdet har vært gjennom omfattende restaurering etter at skjøtelsesplanene ble utarbeid i 2007. Både på Melåshøgden og Landsverk er det gjennomført større restaureringstiltak. Kort kan dette oppsummeres:

På Melås - Der fremme er gjenstående gjengrodd hagemark/ lauveng gjenåpnet, delområde 2. på 16 daa (se Figur 5). Her er enkelttrær satt igjen for siden å bli kylla. Det samme gjelder de gamle styvingstrærne innimellom. Dette arbeidet ble gjennomført av Gunstein Melås før han solgte eiendommen til Gidske Houge og Tom Jacobsen. I 2013 vil Gidske og Tom rydde gjenværende område mellom gårdsveien og den østligste delen av felt 2. Dette feltet vil så inkluderes i storfebeite og felt 2 vil utvides. Videre vil de i 2013 fortsette å rydde i området nord for felt 3 i Figur 5. Totalt er det i overkant av 50 styvingstrær på Melås- Der fremme innen avgrenset lokalitet. På Melås- Sørgarden har Halvor Landsverk siden 2011 ryddet og restaurert området oppe på flata med over 30 styvingstrær av ask og alm. Han har også rydda den gamle askealeen med 10 kylla trær i nord.

På Landsverk har Gunvor Landsverk fått ryddet en god del i området 4a bl.a. rundt den store linda (se Figur 17). Videre er det ryddet på Fjøshaug, dvs område 2.

Beitesesongen 2012 er det igangsatt fellesbeite på de to eiendommene Landsverk og Melås- Der fremme, slik som skissert i skjøtelsesplanen. Her blir område 3 på Melås beitet sammen med område 4 a, b og 5 på Landsverk.

Beitesesongen 2012 beiter 6 storfe og 30 sau og lam samt 2 hester i dette felles beiteområdet. Dette beiteområdet ligger utenom de avgrensede naturtypene, og har over lengre tid vært gjenstand for gjengroing og forfall. Gunstein Melås ryddet område 3. Revura, Stavåsekra og deler av Stavåsen i 2000. Dette har enkelte år vært beitet av storfe og i 2011 av hest, men området lå og brakk i flere år etter rydding. Innen de restaurerte områdene er vegetasjonen i endring. Etter kun en beitesesong har området fått et åpnere preg (se Figur 9). Skogsarter er på vei ut og gras og engplanter får større utbredelse. De første årene vil nok rydda område preges av nitrofile arter bl.a. hundkjeks, mjørdurt, bringebær og lauvoppslag.

Tilstanden på engvegetasjonen innen de andre delområdene på Landsverk og Melås må karakteriseres som relativt god. **Landsverk:** Stauekra, område 1: Dette er ei tørreng, som er i fin utvikling. Slått i midten av juli virker å være tilstrekkelig for å opprettholde biomangfoldet. Det produseres mindre biomasse på ettersommeren, siden dette er ei tørreng. Det blir derfor lite med grønn gjødsling fra daugras som ligger over vinteren. Det samme er tilfelle for Fjøshaug, delområde 2 (se Figur 10). Men Bastaujordet, delområde 3, samt deler av 4a vil ha godt av etterbeite, da dette er fuktigere arealer som produserer mer gras på ettersommeren og høsten. Når dette graset blir liggende over vinteren, gjødsler det enga neste sommer. **Melås:** Innen delområde 1, er biomangfoldet i god utvikling mot en mer stabil og artsrikt eng. Nitrofile arter er noe på retur, takket være god nedbeiting med storfe og opphør av gjødsling. Fortsatt finnes næringssig fra kvisthauger som forårsaker brennesle, bringebærkratt mm. i nedkant (se Figur 12). En bør vurdere å fjerne denne kvisten, enten brenne eller kjøre vekk (kan nok være tidkrevende).

Årlig skjøtsel: På **Landsverk** gjennomføres årlig sein slått i trå med skjøtelsesplan fra 2007. Ingen av arealene har vært etterbeitet. I 2012 vil imidlertid areal 4a og b bli beitet, siden dette ligger innenfor felles beiteområdet med Melås. Det vil være en fordel om område 3, Bautaujordet også får etterbeiting.

Melås: Her har bakkene, både område 1 og 2 vært beitet av storfe hver beitesesong. I 2012 beitet 10 kvier, 2 kuer og 2 hester, i 2011 var beitetrykket 9 kvier, 1 okse, 1 ku. Beitetrykket er overveiende middels. Nedbeitingen i nyrydda område delfelt 2 er noe lavere, dette medfører mer dominans av nitrofile arter. Ungdyra beiter oppslag av ask og lønn. Gidske og Tom ønsker å gjenoppta slått i deler av område 1 (se Figur 7 og 11). I hele lia ned mot veien har det tradisjonelt vært slått mellom styvingstrærne, dvs ei gammel lauveng. De gjennomfører slått på et mindre felt på ca 1,5 daa i 2012 som et prøveprosjekt for å høste erfaringer med arbeidsmengde og utførelse. Slåtteenga er derfor gjerda ute fra resten av beiteområdet i 2012.

FREMMEDE ARTER:

Landsverk: Hagelupin som tidligere var utbredt spesielt på Fjøshaug, synes å være noe i retur. Ellers har gravbergknapp, kattost og rødhyll spredt seg litt rundt i enger, åkerholmer og veikanter på Landsverk.

KULTURMINNER:

Det finnes steingjerder og gamle støttemurer i stein ved ferdsselsvei innen lokaliteten på Høgås. En bør også regne med biologiske kulturminner som gamle kylla trær, som står spredt rundt i landskapet både på Melåshøgden og Landsverk. Videre er den store linda på Landsverk et kjent kulturminne (Figur 17).

Skjøtselsplan

DATO skjøtselsplan:	UTFORMET AV: Ellen Svalheim		FIRMA: Bioforsk	
UTM 0499640 6527000	Gnr/bnr. 18/1 og 2 og 17/9 og 17/5	AREAL (nåværende): Landsverk , BN 00037522: 15 daa Melås , BN00015471: 45 daa Høgås (ny)	AREAL etter evt.restaurering:	Del av verneomr.? Nei

MÅL:

Hovedmål for skjøtselsplanen Landsverk- Melåshøgden, 2012: Å vedlikeholde og videreutvikle kulturlandskapet på Landsverk og Melåshøgden på en slik måte at kulturavhengige biomangfoldverdier gjennom arter og naturtyper ivaretas. En bør fortsette med aktive restaurerings- og skjøtselstiltak rettet inn mot gamle slåttemarker, lauvenger, naturbeiter og hagemarker. Det er viktig å ivareta de mange gamle styvingstrærne i området, samtidig som en også sikrer rekruttering av nye styvingstrær.

Konkrete delmål for naturtypelokalitetene:

BN00015471 Melås (utvidet med hagemarka på Sørgarden):

- Opprettholde kylling av styvingstrærne i området.
- Så langt som mulig fjerne kvisthauger fra tidligere kylling/rydding. Både brenning og bortkjøring er aktuelt.
- Der fremme: Prøve ut slått med tohjulsstraktor på deler av lokaliteten i 2012 (se avgrenset 1,5 daa område på Figur 7). Om dette fungerer greit; fortsette med årlig slått etter blomstring, dvs etter ca 15. juli. En bør og vurdere å utvide slåtteearealet i den tidligere lauvenga mot øst og ev vindere ned mot veien.
- Slåtteeareal (dvs lauveng) bør etterbeites med storfe.
- Fortsette beiting med storfe på resterende areal med samme beitetrykk som i 2011 og 2012.
- Det anbefales at en år om annet rydder oppslag som beitedyrene ikke tar.
- Det er viktig å sikre rekruttering av unge styvingstrær. Innen de neste 5 årene anbefales det at en starter kylling av 5-8 nye trær med alm og ask, eventuelt eik.
- Gjenstående ukylla enkelttrær bør ikke vokse seg så store at de skygger for nærstående gamle styvingstrær. Noen naturlige/ukylla trær kan imidlertid få stå igjen i området.

BN 00037522 Landsverk:

- Fortsette med årlig sein slått av de avgrensede slåtteeengene på Stauekra, Fjøshaug og Bastaujordet.
- Det anbefales etterbeite etter slått på Bastaujordet, delområde 3 og 4 (se Figur 6), siden produksjonen her er såpass stor etter slåtten i juli at enga grønn gjødsles etterfølgende år.
- Fortsette med kylling av styvingstrærne, samt starte kylling på et mindre antall unge trær (3-5) de neste fem årene for å sikre rekruttering.

Ny lokalitet Høgås:

- Igangsette gradvis gjenåpning og restaurering av avgrenset område, se Figur 8. Dette innebærer fristilling av gamle styvingstrær, samt å igangsette styving av nye almer og asker for å sikre rekruttering (8-10 nye). På sikt er det ønskelig at hele lia opp til Høgås ryddes. Rydda areal innen lokaliteten kan og utvides mot øst, på eiendommen til Gunnvor Landsverk, om grunneier på sikt ønsker dette.
- Det er ønskelig at de gamle veiene i området ryddes fram, og at steingjerder, støttemurer med mer synliggjøres.
- Det bør igangsettes storfebeite påfølgende vår etter gjenåpning.
- Det anbefales at gjenåpnet areal benyttes som vekselbeite med fellesbeitet på andre siden av veien og med samme beitetrykk som i fellesbeite.

Konkrete delmål for fellesbeitearealet Landsverk- Melås- Der fremme:

- Fortsette beiting av inngjerdet fellesbeiteareal (se Figur 7) med samme beitetrykk som i 2012.
- Gjennomføre rydding av lauvoppslag som ikke er beitet.
- Ikke gjødsle området med kunstgjødsel (samme som innen avgrensede naturtypelokaliteter).

Generelle mål for bekjempelse av problemarter:

Landsverk: En bør fortsette å fjerne lupiner fra Fjøshaug, eventuelt fra andre områder den vokser.

SKJØTSEL OG HENSYN

Kort oppsummert (for detaljer se skjøtselaplan): Det er i gang en meget god prosess i både å restaurere og vedlikeholde biomangfoldverdiene på Melåshøgdene og Landsverk. Dette arbeidet bør videreføres.

På **Landsverk** bør slått og kylling opprettholdes, det er og ønskelig med etterbeite på areal 3 og 4. På **Melås** er det meget positivt at nåværende grunneiere på Der fremme ønsker å prøve ut slått innen deler av delområde 1, samt at de stiller seg positive til å fjerne kvisthauger som ligger igjen etter tidligere restaurering. Det oppfordres til fortsatt storfebeite på areal som ikke slås innen naturtypelokalitet. Videre oppfordres det til også å kulle nye gjensatte trær, slik at ikke store lauvtrær vokser opp og skygger ut de gamle kyllingstrærne.

Det er meget positivt at fellesbeitet mellom Melås og Landsverk er blitt en realitet. Det er videre meget positivt at Halvor Landsverk på Melås Sørgarden ønsker å rydde og få inn beitedyr i hagemarka på Høgås i den nylig avgrensede lokaliteten på nedsiden av veien.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Kulturlandskapet på eiendommene Landsverk og Melåshøgdene med tilgrensede arealer på Høgås utgjør en viktig helhet mht kulturavhengig biomangfold. Det er avgrenset tre, til dels store naturtypelokaliteter, innen området. Det finnes store verdier mht engvegetasjon og biomangfold knytta til gamle styvingstrær.

VERDIBEGRUNNELSE:

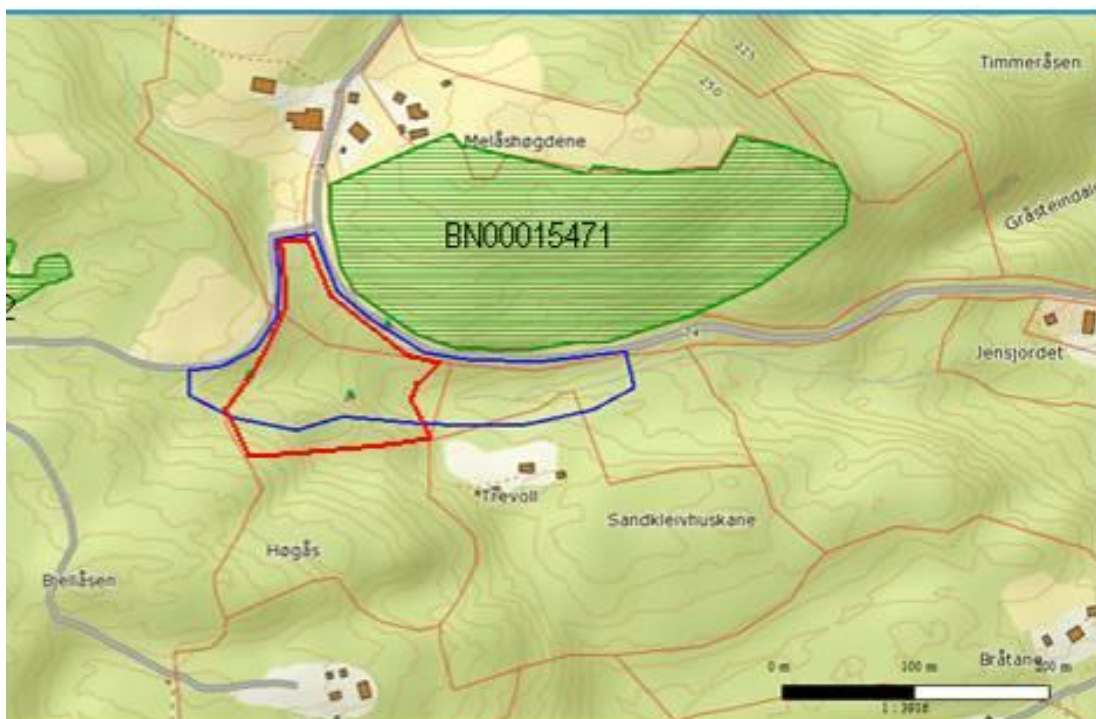
BN00015471 Melås: Verdi A- svært viktig opprettholdes, da tilstanden og utviklingen til det kulturavhengige biomangfoldet i lokaliteten anses som god. Videre bør lokaliteten utvides i nord til også å inkludere hagemarka med over 30 styvingstrær på Melås -Sørgarden. Hele naturtypen foreslås endret fra D04 naturbeitemark til D05 hagemark. Hele lokaliteten, både på Sørgarden og Der fremme, var lauveng fram til 1950-tallet. Etter dette grodde området igjen i 20-25 år, for så å bli tatt i bruk som beiteområde, først på Der fremme siden på Sørgarden, fram til nå. Det foreligger planer om å gjenoppta slått i området. I så fall vil deler eller hele lokaliteten på sikt gå over til lauveng. Harald Bratli og John Bjarne Jordal registrerte epifytter på styva almer innen lokaliteten i 2011. Bl.a. ble det funnet en rødlisteart, almelav *Gyalecta ulmi* (NT) og en ny art for Norge, sprøsoarten *Psathyrella romellii* (det. Leif Örstadius, Sverige, ny for Norge).

BN 00037522 Landsverk: Verdi A- svært viktig opprettholdes, da tilstanden og utviklingen til det kulturavhengige biomangfoldet i lokaliteten anses som god. Det bør imidlertid igangsettes etterbeite på delområde 3 og 4 siden produksjonen her er såpass stor etter slåtten i juli at enga grønngjødslas etterfølgende år. Dette er på sikt ikke positivt for biomangfoldet.

Ny lokalitet Høgås. Følgende verdivurdering er gitt av Bratli og Jordal: Lokaliteten har verdi A (svært viktig) på grunn av at den har mange og dels uvanlig grove styvingstrær av alm og dels ask med et stort og variert artsmangfold av epifytter, blant annet 7 rødlista epifyttarter (+ alm og ask som også er rødlistet). Lokaliteten har trolig godt potensiale for flere rødlistearter ved bedre undersøkelser. Sammen med den nærliggende hagemarka på Melås utgjør området et av de viktigste for styva trær som er kjent i Aust-Agder.

Figur 7. Blå avgrensning viser areal som det anbefales gjenopptatt slått i 2012, ca 1,5 daa. Grønn avgrensning viser fellesbeiteområdet, ca 100 daa (avgrensninger er omtrentelige).

Figur 8. Rød strek angir areal med gjengrodd hagemark (fra gammelt av lauveng) som anbefales gjenåpnet innen de neste fem årene. Blå strek angir avgrenset naturtypelokalitet (Bratli og Jordal 2012).

AKTUELLE TILTAK:

For generelle råd se innledende kapitler.

Husk: Det skal ikke gjødsles med kunstgjødsel innen naturtypelokalitetene og helst ikke i fellesbeiteområdet.

A. Restaureringstiltak, (utover de generelle):	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
<p>Restaurering innen lokalitet: BN00015471 Melås (med utvidelser):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Så langt som mulig fjerne kvisthauger fra tidligere kylling/rydding. Brenne kvist eller kjøre vekk. - Der fremme: Prøve ut slått med tohjulstraktor på deler av lokaliteten, (se blått avgrenset område på Figur 7). -Det anbefales at en rydder oppslag som beitedyrene ikke tar, i kantsoner, på terrasser med mer. - Det er viktig å sikre rekruttering av unge styvingstrær. Innen de neste 5 årene anbefales det at en starter kylling av 8-10 nye trær med alm og ask, eventuelt eik (totalt innen den utvidede lokaliteten på begge eiendommene.). 	<p>2012-2014</p> <p>2012</p> <p>Hvert tredje år</p> <p>2012-2017</p>	<p>X hauger</p> <p>2-3 daa</p> <p>45 daa</p> <p>8- 10 trær</p>	
<p>Restaurering lokalitet: BN 00037522 Landsverk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Starte kylling på et mindre antall unge trær (3-5) de neste fem årene for å sikre rekruttering. 	<p>2012-2017</p>	<p>3-5 trær</p>	
<p>Restaurering ny naturtypelokalitet Høgås:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Igangsette gradvis gjenåpning og restaurering av avgrenset område, se Fig. 14. Dette innebærer konkret: fristilling av gamle styvingstrær, samt - restaurering av de gamle alme- og askestuvene - igangsette styving av nye almer og asker for å sikre rekruttering. - Det er ønskelig at de gamle veiene innen lokaliteten ryddes fram, og at steingjerder, støttemurer med mer synliggjøres. (Antall meter med steingjerde/ støttemur bør måles opp i felt om det søkes midler til restaurering.) Sette opp gjerde rundt planlagt gjenåpnet areal. Det anbefales at gjerde settes på toppen av steingjerde der dette finnes og er naturlig (se Figur 16). (Reelt antall meter med gjerde bør måles opp i felt før det søkes midler.) - Det bør igangsettes storfebeite påfølgende vår etter gjenåpning. - Det anbefales at gjenåpnet areal benyttes som vekselbeite med fellesbeitet på andre siden av veien og med samme beitetrykk som i fellesbeite. 	<p>2012-2017</p> <p>2012-2017</p> <p>Vår 2013</p> <p>Vår 2013</p>	<p>Ca 16 daa 10-12 gml stuver 8-10 nye</p> <p>Ca 150 m gml vei, ca 60 m steingjerde</p> <p>Ca 530 m</p>	
<p>Restaurering fellesbeitearealet Landsverk- Melås- Der fremme:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Gjennomføre rydding av lauvoppslag som ikke er beitet. Ca 30 daa hvert år over en treårsperiode. 	<p>2013-2016</p>	<p>Tot. ca 100 daa</p>	

B. Skjøtselstiltak, (utover de generelle):	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
<p>Årlige skjøtselstiltak innen BN00015471 Melås (utvidet lokalitet): - Opprettholde kylling av styvingstrærne i området. Totalt innen utvidet lokalitet bør Ca 10-15 trær kylles hvert år slik at alle er kylla over en periode på 6-8 år.</p> <p>Der fremme: Om prøveslått fungerer greit på delareal innen lokaliteten; fortsette med årlig slått etter blomstring, dvs etter ca 15. juli. En kan og vurdere å utvide slåttearealet i den tidligere lauvenga både mot øst og ned mot veien om en har kapasitet.</p> <p>- Slåtteareal (dvs lauveng) bør etterbeites med storfe.</p> <p>-Fortsette beiting med storfe på resterende areal med samme beitetrykk som i 2011 og 2012.</p>	<p>Hvert år, seinsom-meren</p> <p>Hvert år, etter 15. juli.</p> <p>Hvert år e. slått</p> <p>Hvert år</p>	<p>7-10 trær hvert år</p> <p>1-2 daa (ev. mer v. ønsket utvidelse)</p> <p>45 daa</p>	
<p>Årlig skjøtsel: BN 00037522 Landsverk: - Fortsette med årlig sein slått av de avgrensa slåtteengene på Stauekra, Fjøschaug og Bastaujordet.</p> <p>- Det anbefales etterbeite etter slått på Bastaujordet, delområde 3 og 4, siden produksjonen her er såpass stor etter slått i juli at enga grønnkjødsles etterfølgende år.</p> <p>- Fortsette med kylling av styvingstrærne. Ca 7-10 trær kylles hvert år slik at alle er kylla over en periode på 6-8 år.</p>	<p>Hvert år</p> <p>Hvert år</p> <p>Hvert år, seinsom-meren</p>	<p>15 daa</p> <p>Ca 8 daa</p> <p>7-10 trær hvert år</p>	
<p>Årlig skjøtsel fellesbeitearealet Landsverk- Melås- Der fremme: - Fortsette beiting av inngjerdet fellesbeiteareal (se Figur #) med samme beitetrykk som i 2012. Det er fint med storfebeiting i kombinasjon med sau og ev. hest.</p>	<p>Hvert år</p>	<p>Ca 100 daa</p>	

UTSTYRSBEHOV:

Lett motorsag med topphåndtak, eller på teleskopstav, til kylling av trærne vil være nyttig redskap på alle tre eiendommene.

OPPFØLGING:

Skjøtselsplanen skal evalueres innen, 5 år: Innen 2017.

Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	

Skjøtselsavtale parter:

ANSVAR:

Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen.

Grunneierne: Gunvor Landsverk, Tom og Gidske Hauge, Halvor Landsverk

Fylkesmannen i Aust Agder v Rune Sævre og Lisbeth S. Kismul

Bilder

Figur 9. I forgrunnen kylla askealle på Melås- Sørgarden, nå foreslått inkludert i lokalitet BN00015471, Melås . I bakgrunnen deler av gjenåpna fellesbeite som har vært beitet i to sesonger, 2011 og 2012. Foto ES juli 2012.

Figur 10. Slåtteeenga på Fjøshaug på Landsverk, rett etter slått. Foto ES juli 2012.

Figur 11. Areal foreslått for prøveslått i 2012 innen avgrenset naturtypelokalitet på Melås- Der fremme. Hele bakken med kyllingstrærne på Melås blei tidligere slått til midt på 1950-tallet, og er derfor ei gammel lauveng. Høyet blei tatt ut på to høydenivåer i lia; høyet fra de øvre arealene blei samlet sammen ned mot veien midt i lia, mens høyet fra den nedre delen blei raket sammen ned mot gårdsveien og kjørt opp derfra (Gunnstein Melås pers. medd.) Arealet for prøveslått er de øvre delene av lia. Foto Lisbeth Kismul august 2011, området ble beitet i 2011.

Figur 12. Kvisthauger som ligger igjen forårsaker næringsrig, som gir kratt med brennesle, bringebær med mer. Foto Lisbeth Kismul, august 2011.

Figur 13. Askeskuddsyken har medført at enkelte av de gamle askestuvene sliter med glisne kroner. Foto ES august 2011.

Figur 14. Innen ny avgrenset naturtypelokalitet, Høgås, finnes det flere meget grove alme- og askestuver. Området på bildet blei før siste krig benyttet til slåttemark, dvs lauveng. Etter dette ble området beitet en periode, før opphør av drift på 1950 tallet. Grunneier ønsker nå å rydde fram igjen de gamle stuvene og benytte det til storfebeite. Foto ES september 2012.

Figur 15. Innen Høgås-lokaliteten finnes steingjerder og støttemurer til gamle veier. Foto ES september 2012.

Figur 16. Ved å sette gjerde på toppen av steingjerdene får en god nedbeiting helt inn mot steingjerdet og hindrer både gjengroing med lauv og tråkkader på steingjerde om gjerdet settes i bakkant. Illustrasjonsfoto fra Tovdal, ES 2007.

Figur 17. Den store linna på Landsverk. Gunvor Landsverk har ryddet en god del rundt dette landemerket i forrige skjøtselsplanperiode. Nå står linna midt inne i fellesbeitet med Melås. Foto ES juli 2012.

Kilder

Bjureke, K.E. 2005. Supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap: Vest-Agder og Aust-Agder 2004. Naturhistorisk museum, UiO.

Bjørnstad J. R. 2003. Kartlegging av viktige naturtyper i Gjerstad kommune. Etter DN-håndbok 13-1999. Okt. 2003. Oppdragsgiver Gjerstad kommune.

Bratli, H og Jordal, J.B., 2012. Høstingsskog og styvingstrær i Norge med vekt på alm, ask og lind. Utbredelse, arts mangfold og supplerende kartlegging i 2011. *Rapport J.B. Jordal nr. 3-2012.* 114 s.

Fremstad, E., 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12:1-279.

Puschmann & Eriksen 1994. Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap

Svalheim, E., 2005. Kartlegging av eng- og beitevekster i Aust-Agder. Prosjektrapport. Oppdrag for Genressursutvalg for planter.

Svalheim, E., 2007. Skjøtselsplan for kulturavhengig biomangfold på Landsverk gnr 18 bnr1 og 2, Gjerstad kommune, Aust-Agder.

Svalheim, E., 2007. Skjøtselsplan for Melås gnr 17 bnr16, Gjerstad kommune, Aust-Agder.